

Bezinning etappe 16 Kloosterpad Groningen

Dichtkunst.

1. Waarneming.

Écht zien is niet gemakkelijk. Onze blik wordt zó gestuurd door onze ervaring en ideeën dat je de mooiste dingen missen. Als je maar vaak genoeg over dezelfde weg bent gefietst zie je die prachtige beuk met z'n ruwe bast op het laatst niet meer. Hoe kun je goed leren kijken? Door jezelf uit te schakelen, jezelf weg te laten uit je gedicht. Probeer jezelf te verwonderen. Probeer opnieuw te kijken, met het oog van de dichter.

Oefening:

Ga tijdens het wandelen kijken wat je ontroert. Onthoud wat je ontroert. Probeer niet meteen te achterhalen waaróm je ontroert raakt, maar wát je ontroert. Schrijf zo nauwgezet mogelijk op wat je zo ontroerde. Probeer de juiste woorden te vinden. Pas op: veel woorden komen té gemakkelijk, zitten voor in je geheugen, terwijl je juist de dieper verborgen woorden en frases naar boven probeert te halen. Concentreer je en probeer die diepere woorden, beelden, en uitdrukkingen tevoorschijn te toveren.

2. Verborgen woorden

Rutger Kopland zegt in 'Het mechaniek van de ontroering' (Van Oorschot 1995) dat je niet moet proberen iets vast te leggen als je weet wát je ontroert. Op die manier kun je namelijk volgens hem niet meer kijken. Probeer de woorden diep van binnenuit tevoorschijn te laten komen. 'Ieder detail, iedere kleur, iedere vorm roept een woord op dat als het ware niet op zichzelf kan staan en andere woorden meesleept.'

Oefening:

Ga terug naar het moment van ontroering. Kijk naar de woorden die je hebt opgeschreven en bepaal of ze voldoen. Kies de beste uit en probeer vanuit dit woord nieuwe termen, uitdrukkingen en beelden te vinden. Rijg ze aan elkaar als dominostenen. Van appel naar boom, van boom naar bladerdek, naar humus, naar boomlang, chirurg en hut. Schrap vervolgens wat je niet goed vindt passen. Werk de lijst uit en kijk wat voor landschap zich ontvouwt.

3. Anders zien

Een dichter moet een soort landmeter zijn van het eigen kijken,' schreef Kopland in 'Het mechaniek van de ontroering'. 'De dichter hoort de bril van taal te slijpen tot hij er heel scherp doorheen kan zien, tot er iets nieuws in het blikveld komt.' Probeer je te laten verrassen – niet alleen in het waarnemen, maar ook in de taal, zo betoogt hij. Probeer maar eens een dier, een boom of een ander natuurverschijnsel te beschrijven zonder in clichés te vervallen – met woorden die alleen door jou in deze volgorde kunnen worden neergezet.

Oefening:

Neem een dier, het liefst een dier dat je goed kent. Maak je hoofd 'schoon' en probeer met een 'lege camera' naar een vogel, ree, schaap of koe te kijken. Probeer zo intensief mogelijk te kijken, probeer alle details waar te nemen. Maak aantekeningen. Schrijf vanuit deze aantekeningen een gedicht waarin je het dier zó beschrijft zoals het nog nooit is beschreven.

4: Binnen- en buitenwereld

De volgende stap in het proces van kijken en dichten is het verbinden van binnen- en buitenwereld. Probeer vooral te selecteren wat je raakt. Laat al het andere – in ieder geval voor dit moment – weg en stel scherp op datgene wat je ontroert. Versmal het beeld zo dat je de details in al hun fijnzinnigheid voor je ziet. In die uitvergroting verbind je je binnen- en buitenwereld. En zo ontstaat een interpretatie die voor jón alleen geldt.

Oefening:

Neem een van je favoriete voorwerpen – zo'n ding dat altijd op de vensterbank heeft gelegen (of dat ene fotootje in je portemonnee) omdat het een speciale betekenis heeft. Leg het voorwerp, de foto, het briefje voor je neer en probeer ernaar te kijken met de ogen van een onbekende. Neem alle details in je op en registreer wat je raakt. Vergroot dat uit en neem dat als uitgangspunt voor een gedicht.

5. Leer opnieuw kijken

Dichten is elke keer weer een oefening in opnieuw leren kijken; beter leren kijken. In feite is een goede dichter iemand die het vermogen bezit om eventjes weer als een kind naar de wereld te kijken – zonder de ballast van afgesleten beelden die volwassenen als filter hanteren. Soms is het daarvoor nodig trucjes te gebruiken – 'kruip in de huid van' – andere keren kun je ineens de goede, directe manier van waarnemen vinden.

Oefening:

Neem nu nog eens dat dier. Beschrijf vervolgens de omgeving vanuit het oogpunt van het dier. Probeer te kijken zoals dat dier. Zoek de juiste woorden en probeer hier een gedicht van te maken.

Deel 6: Kijken wordt leren

Kijken leidt tot woorden. Maar het omgekeerde is ook het geval. Neem het gedicht van Tonnus Oosterhoff waarvan het eerste vers luidt: 'O, roept de zee in de kwal.' Alleen al door dat zo op te schrijven kantelt Oosterhoff onze eigen waarneming: de zee zit in de kwal. Kijk nog maar 'ns goed en zie hoe de kwal met al z'n tentakels het zeewater naar binnen en buiten stulpt. Door die opening, die ronde O.

Oefening:

Kijk naar de levende have om je heen: een spreekw op een tak, een slapende hond, een spin die in de schuur leeft. Kijk net zolang tot je je iets realiseert, tot je iets heb geleerd. Probeer dit vervolgens in een gedicht om te zetten: wat leerde je, hoe leerde je, wat beseftte je, door wat beseftte je het? Zet waar mogelijk het verrassende inzicht om in een verrassende vorm.